

Kláštorsk je nezisková organizácia zameraná na rozvoj a ochranu duchovných a kultúrnych hodnôt. Predmetom jej činnosti je záchrana, revitalizácia kultúrnej pamiatky – stredovekého kartuziánskeho kláštora na Kláštorsku (kataster obce Letanovce, Národný park Slovenský raj). Vedecká činnosť organizácie sa zameriava na dejiny pôsobenia rehole kartuziánov na Slovensku a výskum v oblasti spišských dejín. Na jej čele pôsobia renomovaný slovenský archeológ Michal Slivka a historik-medievalista Martin Homza. Počas vyše dvadsaťročného pôsobenia na archeologickej lokalite Kláštorsk a Zelená Hura zasväcujú mládež nielen zo Slovenska do tajomstiev obnovy historických pamiatok, ochrany a tvorby životného prostredia.

Kláštorsk is a non-profit organisation concerned with the development and protection of cultural heritage and spiritual values. The subject of its activities is rescue and revitalisation of the monument of cultural heritage - the medieval Carthusian monastery at Kláštorsk (within the cadastre of Letanovce, National Park Slovak Paradise). Its scholarly activities focus on the history of the Carthusian Order in the territory of Slovakia and the research in the history of Scepusian region. The leading supervisors are the well-known Slovak archaeologist Michal Slivka and a historian-mediaevalist Martin Homza. In the course of more than twenty years of their activities at the archaeological sights Kláštorsk and Zelená Hura, they both have been devoting young people not only from Slovakia into revealing the secrets of renovation of historical monuments as well as protection and management of environment.

Uniwersytet Wrocławski jest najstarszym i największym uniwersytetem śląskim. Powstał w 1702 r. Posiada 8 wydziałów i szereg jednostek ogólnouczelnianych (w tym Bibliotekę Uniwersytecką z niezwykle cennymi zbiorami rękopisów, map itd.). **Centrum Badań Śląskoznawczych i Bohemistycznych**, utworzone w 1991 r., inicjuje i prowadzi badania, organizuje konferencje i wydaje publikacje dotyczące historycznych i współczesnych problemów Śląska, Czech i Słowacji oraz stosunków polsko-czesko-słowackich. Są to prace interdyscyplinarne (z akcentem na nauki humanistyczne i społeczne), realizowane we współpracy międzynarodowej (partnerzy czescy, słowaccy, niemieccy, a także austriaccy, węgierscy, fińscy i japońscy). Region śląski traktowany jest integralnie w jego historycznych granicach, uznaje się multietniczny charakter śląskiego dziedzictwa kulturowego, Śląsk i badania śląskoznawcze ujmują się w kontekście środkowoeuropejskim. Centrum jest polską siedzibą Polsko-Słowackiej Komisji Nauk Humanistycznych (z grupą roboczą ds. historii Spiszu i polską redakcją periodyku „Kontakty”) i analogicznej komisji polsko-czeskiej. Uczestniczy w wielu międzynarodowych projektach badawczych. Wydało około 100 książek, zorganizowało ponad 100 konferencji i seminariów.

Wrocław University (founded in 1702) is the oldest and biggest university in Silesia. It has eight faculties and a number of departments, including the University Library with its valuable collections of manuscripts, maps, and others. **The Centre for Silesian and Bohemian Studies** (established in 1991) initiates and conducts research, holds conferences, and issues publications regarding the past and the present of Silesia, Bohemia, and Slovakia as well as Polish-Slovak relations. Focusing on humanities and social sciences, the interdisciplinary research is prepared by international teams of scholars (Czech, Slovak, and German together with Austrian, Hungarian, Finnish as well as Japanese scholars). The Silesian region is regarded integrally in its historical boundaries, the multiethnic nature of the Silesian cultural heritage is recognised, and Silesia is perceived within the Central European context. The Centre is at the same time the seat of the Polish part of the Polish-Slovak Arts Committee (with a working group on the history of Scepusia and the Polish editorial team of the “Kontakty” periodical) and the corresponding Polish-Czech Committee. The Centre that participates in numerous international research projects has issued about one hundred books and organised over one hundred conferences and seminars.

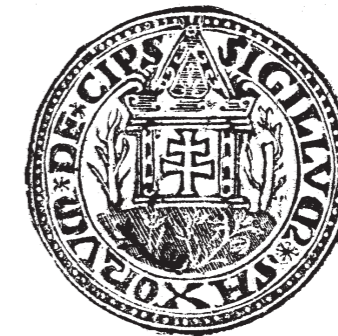
ISBN 83 - 88430 - 25 - 4 [PL]
ISBN 80 - 7114 - 457 - 6 [SK]

LEVOČA
• 2003 •
WROCLAW

Terra Scepusiensis

Terra Scepusiensis

Stav bádania o dejinách Spiša
Stan badań nad dziejami Spiszu

LEVOČA • 2003 • WROCLAW

Krayova mapa Spiša z 18. storočia

Najstaršiu mapu Spiša s názvom *Ichnographische delineation des ganzen Zipser Comitatus* vypracoval na pergamene v roku 1715 cisársko-kráľovský nadporučík, kežmarský rodák – Paul Kray de Rokus. Rukopisnú, kolorovanú mapu s rozmermi 60 x 80 cm vyhotovil v približnej mierke 1 : 116 000. Krayova mapa vyšla tlačou v diele Mateja Bela *Hungariae antiquae et novae prodromus*, vydanom v roku 1723 v Norimbergu. Do tlače ju pripravil, resp. vyryl norimberský rytec *Johann Georg Puschner st.* V Belovej práci sa uvádza pod názvom *Terrae seu comitatus Scepusiensis tabula*. V porovnaní s pôvodnou Krayovou mapou Puschner do tlače vyhotovil takmer o polovicu menšiu mapu, ktorá má rozmery 33,5 x 45 cm a mierku 1 : 185 500.

V pravom hornom rohu je zaznamenaný jej názov (*Terrae seu comitatus Scepusiensis tabula*), meno autora (*Paullo Kray de Rokus*) a meno vydavateľa (*Matthias Bel*). Okolo uvedených údajov sú na venci z vetvičiek vyobrazené erby dedičných županov Spiša, Levoče a Kežmarku (slobodné kráľovské mestá), Spišskej župy a Stolice desiatich kopijníkov rodu Čákiovcov (Csáky).

Kray okrem Spiša zaznamenal aj priľahlé územia susedných žúp (*Com. Liptoviensis, Gómóriensis, Abaujvariensis, Sarosiensis*), resp. územie Poľska (*REGNI POLONIAE PARS*). Na mape je vyznačené rozdelenie Spišskej župy na tri slúžnovské okresy.

Ďalej sú na nej zaznamenané kráľovské mestá (*CIVITAS REGIA*): Levoča

(*Leutschovia*) a Kežmarok (*Keszmarkinum*); hrady, resp. pevnosti (*Arx*): Spišský hrad (*Zipserhausß*), kaštieľ v Spišskom Štiavniku (*Arx Scavnik*), hrad Nedeca (*Arx Dunavetz*), hrad Lubovňa (*Arx Lublo*); mestá Provincie XIII spišských miest (*Tredecim Opida*). Ďalšie sídla Spiša uvádza Kray pod znakmi: mesto (*Opidum*), obec (*Pagus*) a osada (*Villa*). Na mape zaznamenáva tiež kúpele (*Thermae*): Baldovce (*Baldóc*), Vyšné Ružbachy (*Ober Rauschenbach*), Lubické kúpele (*Schwebel Bad*) a minerálne pramene (*Acidulae*) v blízkosti sídiel: Vyšné Ružbachy, Toporec (*Topporetz*), Lendak (*Landok*), Kišovce (*Kiszocz*), Hôrka (*Horka*), Baldovce, Oľšavka (*Olzavka*), Vojkovoce (*Vojkóc*) a Nová Lesná (*Neuvalddorf*).

Pohoria vyznačil autor kresbou kopčiek a lesy kresbou stromov. Z pohorí, resp. vrchov sú vyobrazené: Tatry (*Monte Carpatici*), Kráľova hoľa (*M. Regius*), Volovské vrchy (*M. Volovetz*) a Branisko (*M. Brunsko*). Z vodných tokov zaznamenal Kray rieky: Hnilec (*Gölnitz*), Hornád (*Hornath*), Dunajec (*Dunavetz*), Bialka a Poprad. Okrem topografických a hydrografických údajov zaznamenáva na území Spiša cestu prechádzajúcu od Liptova cez stredný Spiš na Šariš so štyrmi poštovými stanicami: v Lučivnej (*Lutsivna*), Hozelci (*Hozeletz*), Levoči a Korytnom (*Korotnok*). Názvy sú uvedené v nemčine, maďarčine, latinčine a slovenčine. Krayova mapa Spiša zo začiatku 18. storočia patrí k jedinečným mapovým dielam vzťahujúcim sa na územie dnešného Slovenska.

Miroslav Števík

**Franciszek Florian Czaki,
MAPA STAROSTWA SPISKIEGO,
OK. 1762**

[Bitburg (RFN), zbiory Tomasz Niewodniczańskiego, 2614 (POL-R. 53.2.1)]

U góry po lewej stronie, w kartuszu (ozdobionym herbem, chorągwiemi i działami wojennymi): *TABVLA PARTICVLARIS | PRAEFECTURAE SCEPUSSENSIS | Seu | Illiusque partis Scepusii, quæ Polonorum juris | est illisque vernacula lingua Spizf seu Staro- | stwo Spiskie, Germanis vero Zips dicitur...*

Ciąg dalszy tekstu tytułu w kartuszu z tytułem: *... | Quam | Accurate difcriptam novisque obferationibus illuf- | tra: tam ac delineatam, publicaque luce donatam | ILLVSTRISSIMO et EXCELLENTISSIMO | DOMINO, DOMINO HENRICO | Comiti in Ociefzyno | BRUHL. | Rei Tormentariae Supremo in Polonia Præfecto, | Ministro Primario Status in Saxonia, ect: eidemque | Aquilæ Albæ, Sti: Andreae et Aquilæ Nigræ Equiti, etc. | Scepusii Præfecto etc. | Franciscus Florianus CZAKI S.R.M. Poloniae | Electoris Saxoniae Rei Machinariae in operibus | bellicis Architectus. | D.D.D.*

U góry, po prawej stronie kartusza, drugi tytuł: *MAPPA GEOGRAPHICA | repræfentans partem | Hungariæ | nempe sic dictum Comitatum | de ZIPS | qua | Starostia SPISK | Cum suis regionibus doppidis | proponitur.*

U dołu, po prawej stronie, legenda objaśniająca 23 sygnatury: *Characterum Explicati- | ti.* Poniżej tej legendy, sygnatura rytownika: *Frid: Hampe fc.* U dołu, po lewej, scena przedstawiająca wypadek przy pracy w górach.

Miedzioryt; 42,3 × 54,4 cm / 44,2 × 56,3 cm; skala ok. 1 : 170 000. U dołu po lewej stronie, podziałka liniowa: *Mill. Germ. Quor. 15 in Gradu.* (2 = 8,95 mm). Nad tą podziałką, po prawej stronie, róża wiatrów. Mapa ograniczona podwójną ramką. Ramka wewnętrzna oznaczona co 1' i opisana co 10', południki i równoleżniki naniesione co 10', między ramkami opisane (w języku łacińskim) cztery główne strony świata.

Mapa starostwa spiskiego dedykowana tamtejszemu staroście Henrykowi hr. Brühlowi (1700-63), najbliższemu doradcy i faworytowi króla Augusta III Wettina. Wrytowana ok. 1762 r. przez Friedricha Hampego w Elblągu.

Lit.: B. Olszewicz, *Kartografia polska XVIII wieku. Przegląd chronologiczno-bibliograficzny*, [w:] *Polski Przegląd Kartograficzny*, nr 38/39, 40, poz. 130, s. 28-29, Książnica Atlas, Lwów - Warszawa 1932; K. Buczek, *Czaki Franciszek Florian*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. IV, s. 161-162, PAU, Kraków 1938; K. Buczek, *Dzieje kartografii polskiej od XV do XVIII wieku. Zarys analityczno-syntetyczny*, Wrocław - Warszawa - Kraków 1963; *Wśród starych map i atlasów Biblioteki Narodowej w Warszawie. Katalog*, red. B. Krassowski, poz. 58, s. 155-156, Biblioteka Narodowa, Warszawa 1982.

Oprac. Kazimierz Kozica (Wrocław-Bitburg)

